

A reformkor kiemelkedő alakja

Csány László

Jelen monográfiát a Magyar Mérnöki Kamara Közlekedési Tagozata
jelentette meg abból az alkalomból, hogy

Csány László díj-at

alapított a közlekedési szakterületen végzett
kiemelkedő mérnöki tevékenység elismerésére.

Szerkesztő:

Dr. Juhász Olga

Lektor:

Dr. Pálmány Béla

Felelős kiadó:

Dr. Karsay László (Magyar Mérnöki Kamara)

Megjelent 1000 példányban

Nyomda: Dunaprint Budapest Kft.

Felelős vezető: Györgyi János ügyvezető igazgató

Budapest 2000.

CSÁNY LÁSZLÓ

(1790 – 1849)

Kossuth Lajos politikusi életművét összegző történész, Barta István szerint Csány Lászlónak "ott van a helye történelmünk nagy haladó egyéniségeinek sorában...Kossuthtal együtt közös munkájuk nemzetünk önvédelmi harcának egyik igen jelentős erőforrása és előrelendítője volt". Csány kortársa, Pálffy János pedig úgy ír róla egyik művében, hogy "Egyike azon ritka s korunkban már alig fellelhető határozottan jellegzetes római jellemeknek, melyeknek haza s ellenség kénytelen tisztelettel meghajolni". Csúzy Pál ifjú tanítványa később úgy emlékszik első nevezetes politikai szerepére: "Egy századnegyed előtt, midőn a harc teréről kies Zalánk polgári státusa között megjelenél, Zalában az akkori néhány zsarnokok igaztalan uralkodását megtöréd".

Ki is volt Csány László, akiről mindenki csak a legnagyobb tisztelettel és elismeréssel szólt? Csány László életútja és sorsa, ha más módon is de éppen olyan tragikusan fonódott össze a szabadságharc történetével, mint a reformkor vezéregyéniségének, Széchenyi Istvánnak: középbirtokos nemes, a Zala megyei ellenzék legkövetkezetesebb vezetője. Az 1848-as pesti forradalom Közcsendi Bizottmányának tagja, Kossuth első kormánybiztosa, haláláig leghívebb embere, országgyűlési képviselő, a Közmunkaügyi és Közlekedési tárca Széchenyi Istvánt követő minisztere, majd 1849-es szabadságharc önfeláldozó vértanúja.

Csány László életpályája 1848-ig

Csány László ősi nemesi családból származott negyedik gyermekként. Zala vármegyében, Alsócsányban 1790-ben született Csány Bernát táblabíró és Bessenyei Anna házasságából. Apja korai halála miatt már hat éves korában árvaságra jutott.

Tanulmányait 1800-1806 között a szombathelyi premontrei gimnáziumban kitűnő eredménnyel, 1807-1808-ban a zágrábi liceumban végezte, majd a győri királyi jogakadémiára került, ahol a francia csapatok betörése miatt tanulmányait meg kellett szakítania egy időre.

Már fiatal kora óta vonzalmat érzett a katonai pálya iránt. 1810-ben belépett a 9. Frimont huszárezredbe, 1813-ban a király alhadnaggyá nevezi ki, a Radetzky huszárezrednél szolgált. 1815-ben együtt harcolt a fiatal Széchenyi Istvánnal a nápolyi király elleni hadjáratban. Sebesülése után 1818-ban kilépett a császári, királyi hadseregből, amelynek a szolgálai légköre, idegen szelleme csak elősegítette azt az elhatározását, hogy hazamenjen gazdálkodni a birtokára.

Nyolcévi katonáskodása megakadályozta, hogy családot alapítson, jegyessége szétszakadt, egyetlen szerelmét élete végéig szívébe zárva, magányos maradt.

1200 holdas birtokán folyó gazdálkodásának nehézségei, adósságai anyagi csőd szélére sodorták, így 1843-ban 1200 Ft évjáradék fejében kénytelen volt birtokaitól megválni.

Fiatal korától rendszeresen kiújuló betegségek gyötörték, melyeken igen nagy lelki és testi erővel igyekezett úrrá lenni. Magánélete hiányát testvérei és barátai családjával való törődéssel, fiataljainak hazafias nevelésével és elsősorban a közérdekért végzett önzetlen munkájával igyekezett pótolni.

Csány László politikai pályafutásának kezdete

Csány László közéleti szereplése 1823-ban indult el igazán, amikor Zala vármegyei közgyűlésen határozott hangon vonta felelősségre a királyi biztost: *"Excellenciád már hány-szor csalta meg szegény vármegyénket? Tavaly megígérte, hogy a királyi biztosságot ellenünk felvállalni nem fogja, felvállalta és még hatalmának határait is vétkesen által hágtá, minket avval fenyegetett, hogy még testvérének a fejét is Őfelsége parancsolatjára a lábai közé tétetni fogja...Mi Excellenciádhoz minden bizalmunkat elvesztettük, és azért mi ad 36:1536 a végett repraesentálunk Őfelségének, hogy Excellenciádat hivataljátul megfosztani, s minket ezen igától megmenteni méltóztasson!"* Csány László ezzel a felszólalásával a bécsi udvar ama hú hivatalnokai ellen is fellépett, akik szolgálatként teljesítették az uralkodónak az országgyűlés megkerülésével kiadott önkényes rendeleteit.

1824. decemberében kinevezték Zala vármegye táblabírójává. Egyre intenzívebben kapcsolódott be a politikai életbe. A helyi ellenzék szószólójává vált, részt vett a tisztújításokon, amelyeken már nem a tekintélyelvűség vagy a vallás alapján kezdtek szavazni a nemesek.

Csány műveltségével, tájékozottságával, kitűnő szónoki képességével, megalkuvást nem tűrő határozott egyéniségével egyre nagyobb tekintélyt és befolyást szerzett a választásokon.

Egy 1830-i megyei közgyűlésen a magyarság alapjogaiért szállt síkra: *"Meg kell védelmeznünk ősi alkotmányunkat, meg kell védelmeznünk ősi szabadságainkat. Vérrel szereztük valamennyit, nem ingyen, nem Istennek jóvoltából kaptuk. De legfőképpen meg kell védelmeznünk és lábra kell állítanunk édes anyai nyelvünket, s nem szabad elszenvednünk, hogy azt a mi országunkban bármely idegen nyelv a maga háta mögé állítsa. Mert ha őseink szózatát elfelejtjük, s ekképen magyarságunkból kivetköztünk: akkor nekem nem kell többé se alkotmány, se szabadság, de még az élet sem!"*

1831-ben az országgyűlés rendszeres munkálatait felülvizsgáló zalai bizottság tagjaként, majd Deák Ferenc hatására, később a Kossuth által szerkesztett Országgyűlési Tudósítás híreit nyomon követve vált a konzervatív kiváltságőrző és sérelmi politikai elveket elhagyó és a liberális eszmékért rajongó szellemi vezérré.

Az 1832-36. évi országgyűlésen a Karok és Rendek tábláján hosszú vita bontakozott ki az úrbér, kereskedés és adókérdés tárgyában, amelyben az ellenzék sem volt egységes. Széchenyi reformgondolatát: az egyéni tulajdon megteremtését, az ősiség eltörlését és a feudális terhek megszüntetését Kölcsey, Eötvös, Deák, Kossuth és hívei támogatták. Csány, Kossuth eszméit magáévá téve, Zala megyében a radikális ellenzéknek a kormány megfélemlítő politikájával szemben kibontakozó függetlenségi harcának élére állt.

Az 1837-40 között újságírói munkásságáért törvénytelenül, ítélet nélkül bebörtönzött Kossuthért folytatott országos méretűvé szélesedő mozgalomnak Deák Ferenc mellett a második legfontosabb zalai vezére lett. Egyre szenvedélyesebb hangú szónoklatokat tartott a szabadságjogok védelméért.

Az 1837. szeptember 26-i megyegyűlésen egy, a kormányt vádoló beszéde miatt fel ségsértési pert indítottak ellene. Azonban a megye és barátai összefogásának eredményeképpen, terhelő adatok hiányában felmentő ítélet született.

Csány hírneve és tekintélye ennek az eseménynek a kapcsán csak még jobban erősödött. Kiszabadulása után Kossuth 1841. január 2-án elindította a Pesti Hírlapot, amelynek a szerkesztőségi munkáihoz Csány Lászlót is felkérte. Ettől kezdve kapcsolatuk személyessé és egyre szorosabbá vált.

1840-es évek elején terítékre került a nemzetiségi politikában a "horvát kérdés". Az ellenzék egyre erősödő aggodalommal kezdte figyelni a Horvátországban tapasztalható, magyarellenes és császárhű nemzeti mozgalmakat. A "horvát kérdést" a Zalához tartozó Muraközben alaposan megismerő Csány időben figyelmeztette nemzetét a horvát és pánzláv nemzeti kisebbségek mozgalmi összefogásának a veszélyére, de nem talált kellő meghallgatásra. Az ellenzéki reform követelések legnagyobb része is kudarcba fulladt.

Kossuth az ország gazdasági önállóságának megvalósítására, életre hívta a védegyeleti mozgalmat. Csány Nagykanizsán alapította meg az ország leghatékonyabban működő védegyeleti fiókját. Takarékpénztára 1845. május 1-én tartotta első gyűlését 300 részvénnyel és 15000 Ft. alaptőkével.

Síkra szállt a konzervatívokkal szemben az adózás ügye és a népképviselői rendszer bevezetése mellett is. Az önkényt szolgáló adminisztratív rendszer bevezetését kíméletlenül támadta, a viták azonban megrontották a liberális tábor egységét.

Csány az 1846. november 9-i megyei közgyűlésen szólalt fel utoljára. Az 1847-es tisztújításon uralomra jutott ókonzervatív vezetésben már nem vállalt szerepet, azonban belépett az "Ellenzéki Kör"-be.

Az ellenzék változatlanul őt tekintette a liberális tábor vezérének, a fiatalság pedig példaképének.

A magyar író- és politikusvilág találkozóhelye Balatonfüred volt, itt beszéltek meg a haza kiválóságai a legfontosabb politikai kérdéseket. Csányt betegsége és anyagi helyzetének romlása átmenetileg távol tartotta a közélettől. Felépülve és anyagi gondjait elrendezve azonban annál nagyobb erővel és fáradhatatlansággal munkálkodott az ellenzéki reform program előkészítésében majd következetes végigvitelében.

Csány László kormánybiztosi tevékenysége az 1848-49-es szabadságharc kezdetén

Csány László az 1848. márciusi forradalmat Pesten élte át. Tagja lett a Közcsendi Bizottmánynak, amely arra volt hívatott, hogy a forradalom vívmányai felett örködjék.

A pozsonyi országgyűlés 1848. március 23-i ülésén kihirdették az első felelős "ministerium" megalakítására vonatkozó határozatot, amelynek a törvénybe iktatása 1848. április 8-án meg is történt.

Csány igen tevékenyen vett részt a pesti nemzetőrség megszervezésében. A liberális politikusok tanácskozásán is aktívan szerepelt, ezek színhelyéül gyakran saját lakását ajánlotta fel. A választmány megbízásából közreműködött annak a kiáltványnak a megfogalmazásában, amelyben az országot felszólítják a haza védelmére és nagy szerepe volt Mészáros Lázár hadügyminiszterre való kinevezésében is. Nemcsak külső, de belső veszély is jelentkezett: a jobbágy felszabadítás eredményével elégedetlen parasztok több helyen, így Zala-, Vas-, Veszprém- és Sopron megyékben lázadást szerveztek. Ezeknek a mozgalmaknak a féken tartására a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány Csányt teljhatalommal ruházta fel.

Csány figyelmét egyre inkább a horvátországi események kötötték le. Világosan látta, hogy a forradalom vívmányait nem a belföldi, hanem a Jellacic által irányított külső nemzeti kisebbségek mozgalmi veszélyeztetik. Ezért a parasztok megfékezésére kapott katonasággal a Dráva vonalát erősítette meg elsősorban.

Május 30-ától rendszeresen tájékoztatta a minisztériumot a támadás veszélyéről, és elsőnek hívta fel a kormány figyelmét Jellačić és Bécs titkos kapcsolatára.

A minisztérium Csány figyelmeztető leveleire megtette a szükséges lépést, Batthyány Csányt megbízta a határvédelem megszervezésével. Csány személyesen sietett Pestre, június 2-án megkapta a királyi biztosi kinevezését Jellačić támadásának a féken tartására, a menekülők védelmére és a biztonság helyreállítására. Pesti tartózkodása alatt a drávai fegyveres erő felfegyverzése érdekében Széchenyivel is tárgyalt, akivel együtt látogatták meg az alakuló fegyvergyárat.

Csány megkapta a felhatalmazást, hogy a sereg éllelmeztetésének, elszállásolásának, illetve szállításának lebonyolítására polgári biztosokat nevezzen ki az adott törvényhatósági területeken.

Feszített munkával, Kossuthtal való folyamatos kapcsolattartásban igyekezett a nemzeti önvédelem stratégiai és anyagi feltételeit megteremteni és egy ütőképes 30 000 főnyi nemzetőrséget, megszervezni.

Kossuth, már eddigi teljesítménye alapján is, rendkívül méltányolta Csány László kötelességtudását, jellemét, kitűnő szervező képességét és kitartását, és nem titkolta, hogy ezen érényei alapján a miniszteri széket is el tudná képzelni számára.

Jellačić, törvénytelenül főhadparancsnokká kinevezett horvát bán seregeinek orvttámadása 1848. szeptember 11-én következett be, a drávai hadsereg császári tisztjei a magyar kormányval szemben árulást elkövetve, harc nélkül vonultak vissza. Csány a hazafias érzelmű tiszteket megnyerve megerősítette a magyar honvédsereget, amely már hőiesen szembeszállt az ellenséggel és szeptember 29-én Pákozdnál csatát nyert.

Az országgyűlés október 15-i határozata a hadsereg nemzeti honvédséggé való újjászervezését mondta ki, amely elősegítette, hogy ezután intenzívebben folytatódjon a sereg kiképzése, a magyar alkotmányhoz hű tisztikar és a fegyelem erősítése.

A pákozdi győzelem után Csány hiába buzdított a gyors cselekvésre, a vezérkar a történelmi helyzetet nem használta ki, késlekedett. 1848. október 21-én a magyar hadsereg 40-50 000 fővel átlépte a Lajtat, de mivel Jellačić csapata beolvadt Windisch-Grätz főszeregébe, a kisebb létszámú kormánybiztosi sereg Schwechatnál, október 30-án vereséget szenvedett a 75 000 főre duzzadt császári csapattal szemben.

A schwechati csata után Kossuth a nyugati országhatár védelmét tartotta a legfontosabbnak. Görgeyt bízta meg a vert honvédsereg újjászervezésével. Csány a hadsereg ellátását, felszerelését és elszállásolását végezte és csaknem az egész Dunántúl és a Felvidék nyugati megyéinek a kormánybiztosait irányította, akiknek a száma december végére elérte a 80-at és feladatuk elsősorban a politikai ellenőrzés volt. Csány és Görgey 1848. október 30. és december 14. között viszonylagosan nyugodt körülmények között végezheték munkájukat. Ehhez az anyagi háttérrel nemcsak a központi forrásokból (Pénzügyminisztérium, Hadügyminisztérium), hanem a helyi só- és harmincad pénztárak készleteiből és magánszemélyek adakozásaiból is fedezték. Csány november 10-én "Szózat"-ot intézett a magyar nőkhöz, kérve őket, hogy a haza iránti kötelességből ruhaneműt adományozzanak a harcoló katonáknak. Felhívására a magyar honleányok nemcsak fehérneműt, hanem ékszereket, és ezüstneműt is felajánlottak, sőt ellátták a sebesülteket gyógyszerrel, kötszerrel, illetve éllelmezték és ápolták a rázorultakat.

Csány feltétel nélkül bízott Görgey hadvezéri képességeiben, ez tűnik ki november 11-i Kossuthnak írt jelentéséből is: *"a változó vezényletnek – hál Istennek! – vége van.*

Fővezérünkben nemcsak erélyes, de állandó vezényletet is várhatunk bizonyosan". A bizalom kölcsönösnek tűnt, mert Görgey atyai jó barátjának tekintette Csányt, akinek minden fontos kérdésben, stratégiai helyzetben kikérte véleményét és feltétlen bizalommal volt iránta. A szabadságharc alatt körülbelül száz levélváltás volt közöttük.

Csány Ausztria és Magyarország konfliktusát elsősorban tárgyalások útján és nem a csatamezőn kívánta rendezni. December elején azonban kedvezőtlen hírek érkeztek a császári királyi főerők részéről készülődő támadásokról.

Kossuth kénytelen volt kiadni támadási parancsát Perczel Mór tábornoknak, aki azt 1848. december 31-én kapta kézhez és azonnal bevetette Mórnál 6000 főnyi katonaságát Jellačićsal szemben. A dunántúli hadjárat azonban Kossuth késlekedő csapatai és ugyanakkor a császári haddal kíségetett Jellačić seregének túlereje miatt vereséggel végződött.

Csány úgy vélte, hogy a döntő ütközetre Buda alatt kerülhet sor, Budát semmi esetre sem szabad feladni és az országgyűlésnek az utolsó pillanatig a fővárosban kell maradnia.

December 31-én Kossuth levelet írt Görgeynek, amelyben arra kérte, hogy olyan lassan vonuljon vissza, ahogyan csak lehet, védelmezzen *"minden lépésnyi tért teljes erővel"* és még aznap délelőtt zárt ülésen a kormánynak Debrecenbe való költözését javasolta.

Az ellenség betörése miatt Görgey harc nélkül vonult vissza, amit Csány nem helyeselt, de nem tudott megakadályozni. Kossuth az Országos Honvédelmi Bizottmány tagjaival elhagyta a fővárost, úgy hogy Csány január 1-én budafoki főhadiszállásáról Pestre érkezve, senkit sem talált a kormánytagok közül.

Január 2-án a haditanács Csány lakásán, az ő elnökletével ülésezett, amelyen Csány megbízatást kapott a főváros kiürítésére. Csány folyamatosan kapta Kossuthtól az instrukciókat a hadikészletek elszállítására, az ország javainak biztos helyre való menekítésére, ami nem kis gondot jelentett a Pest-Szolnok ritka járatú vasútvonalon, Szolnoktól pedig szekerekkel kellett megoldani a további szállítást. Ezeknek a feladatoknak Csány fáradhatatlanul igyekezett eleget tenni és január 5-én a császári csapatok bevonulása előtt néhány órával utolsónak hagyta el a fővárost, azzal a hittel, hogy a csapatokat rövidesen visszavezetheti.

Csány január 9-én betegen érkezett Debrecenbe, keserű hangú levelet írt Kossuthnak, amelyben rosszállását fejezte ki a kormány gyors távozása miatt: *"...ha elvész Magyarország, azért vész el, mert szabadságharca soha ily rosszul nem volt vezérelve, ahelyett, hogy összesítenénk erőinket, mindinkább eldaraboljuk..."*

Csány László Erdély főkormánybiztosa

A szabadságharc ügye válságos helyzetbe került, csak Erdélyből érkeztek sikeres hadműveletekről szóló hírek, ahol Bem volt a hadsereg fővezére.

Kossuth, Beöthy lemondását elfogadva, Csányt nevezte ki polgári-katonai teljhatalmú kormánybiztosnak Erdélybe.

Csány 1849. január 30-án indult el Kolozsvárra. Közel három hónap ember feletti szervezőmunkával telt el. Folyamatosan biztosította Bem seregének felszerelését. Csány a nemzetiségi kérdésben mindent a függetlenségi háború érdekeinek rendelt alá, védelmébe véve Erdély megtévesztett román népének jogos igényeit, a székelyeket pedig lelkesítve, elszántan küzdött a nemzetiségi béke megteremtéséért. Az árulókkal keményen elbánt, és nem tűrte, hogy a tisztviselők hanyagul kezeljék az állam javait. Minden igyekezettel azon volt - habár pénz- és fegyverhiánnyal küszködött - hogy helyreállítsa a rendet és a magyar kormány törvényes tekintélyét.

Csány kapcsolata Bemmel nem volt olyan közvetlen és bensőséges, mint Görgeyvel, gyakran bírálta Bem hadvezéri módszerét: *“Derék okos ember Bem, de szeles fráter – ...folytonos aggodalomban tart engemet vakmerőségével – ha ő elesne, nincsen egyetlen ember is a közvélemény szerint, ki a vezérletet átvehetné”*. Csány Bemmel szemben tiltakozott minden olyan kezdeményezés ellen, amely veszélyeztette volna a szabadságharc kimenetelét. Bem ugyanakkor nem ismerte el igazán a civil hatalmat, sokszor intézkedett Kossuth vagy Csány megkérdése nélkül, ezért is kerültek gyakran konfliktusba egymással.

Csány László március 2-án Szózatot intézett *“Erdélyország népeihez”*: *“Lássátok tisztán az osztrák zsarnok katonai hatalomnak céljait – mi nem más: mint a régi rendszert, az önkényt, melyet a múlt év március havának dicső napjai lerontottak, újra uralomra emelni”*

Közben az a fenyegető veszély is fennállt, hogy az oroszok beavatkoznak az erdélyi harcokba. Csány Brassóban március 29-én a szász városi tanácsot vádolta az árulással, hogy ők hívták be az oroszokat.

Az *“oláhokat”* felvilágosítással, a szászokat erélyesebb eszközökkel akarta a magyar nemzeti ügynek megnyerni. Támogatta a hadiipart, Gábor Áron ágyúöntéséhez és a székellyföldi fegyver- és lőszergyártáshoz saját meggyőződéséből minden anyagi támogatást megadott.

Rendeleteiben a 18-22 éveseknek négy éves katonai szolgálatot írt elő, a 22-30 éveseket bevonultatta a seregbe, 50 éves korig pedig a nemzetőrségbe való szolgálatra kötelezte a férfiakat.

1849. április elejéig sikerült Erdélyt visszahódítani. Csány pozíciója egyre erősödött, számos korszerű intézkedést vezetett be, amelyek közül kiemelendő a magyarországi mezőri rendszer létrehozása, a földesúri túlkapások, kártérítési ügyek kezelésére pedig békebírókat nevezett ki. Akik nem engedelmessé váltak a 48-as törvényeknek, rögtönítélő bíróság elé állította. Április 20-án jelentette meg a kincstári hivatali intézményt szabályozó rendeletét.

Erdélyben töltött utolsó heteiben egészségi állapota, kíméletlen munkatempója miatt is, egyre romlott. Kossuthnak ekkor írott levelében olvasható: *“Megszököm, igen tisztelt barátom – kidűlök, kidűlök a hámból – kívüled annyira túlterhelt embere nincsen a statusnak, mint én, hosszabb ideig tűrhetetlen állás és természet elleni”*

A magyarországi hadszíntéren is változott a helyzet: a tavaszi hadjárat győzelmi sorozattal zárult. A függetlenség kinyilvánításának két katonai feltétele, mely szerint az egyik a vezérkar egyetértő állásfoglalása, a másik a katonai győzelmek elérése az osztrák csapatok felett, április közepére megvalósult.

A Függetlenségi Nyilatkozatot, amely megfosztotta a Habsburg házat a trónjától, Debrecenben, 1849. április 19-én iktatták törvénybe és ezzel egyidejűleg megszűnt az Országos Honvédelmi Bizottmány is.

Kossuth Csányt még április 20-i levelében értesítette, hogy az alakulóban lévő új forradalmi kormány közmunka és közlekedési tárca miniszteri székét szeretné számára felkínálni: *“Kérlek Istenre és a haza nevére, ne tagadd meg tőlem a minisztériumba való belépésedet. De arra is kérlek, addig ne hagyd el Erdélyt, míg a megküldendő függetlenségi manifesztumnak elismerést nem szereztél, s míg utódról nem gondoskodhatnék”*.

Csány meg akart felelni Kossuth bizalmának, ezért, ha fenntartással is, de elvállalta a minisztérium vezetését: *"Elfogadom a miniszteri tárcát, bár nem vagyok megelégedve a kitűzött iránnyal..., hogy a felmerülő egyenetlenségeknél mennyire bírhatom, a kiengesztelésnek szolgáljak eszközül"*. Utolsó szavainak az élete végén bekövetkező eseménysorozat adja meg végső tragikus jelentését.

Mielőtt elbúcsúzott Erdélytől, megígérte, hogy első dolga lesz: *"Erdélynek s ebben a derék, vitéz székelységnek Debreczen felé vasúttal összeköttetését eszközölni a haza szívével"*. Azt a szándékát is kifejezte, hogy Kolozsvár és Debrecen között is vasutat fog építtetni.

Csány László az 1849-es forradalmi kormány közmunka és közlekedési minisztere

Csány neve nem volt ismeretlen a közlekedési szakmai berkekben, hiszen hosszú időn keresztül végezte a katonai táborok ellátását, ismereteket szerzett a gőzhajózás területén a csapatmozgósítás lebonyolítása közben, továbbá együtt kellett működnie a közlekedési osztállyal a főváros kiürítésekor is.

1849. május 2-án megalakult a Kossuth kormányzó által kinevezett független forradalmi kormány, amelynek miniszterelnöke Szemere Bertalan lett. Szemere a közmunka és közlekedési tárca élére Csány Lászlót nevezte ki. A többi tárca miniszterei és vezető hivatalnokai is csak azok köréből kerülhettek ki, akik a nehéz időben Csányhoz hasonlóan, vállalták szolgálatukat és helytálltak.

A miniszterek az országgyűlés május 14-i ünnepi tanácskozásán tették le esküjüket, amelyen Csány még nem lehetett jelen, mert 12-én indult el Erdélyből Debrecenbe.

Az újjászervezett minisztérium adminisztratív irányítását Kovács Lajos képviselő, békepárti politikus és publicista végezte, aki már az első felelős minisztériumban Széchenyi jobb keze volt. Csány ragaszkodott Kovácshoz, mert munkatársainak a megválasztásakor elsősorban a szakértelmet, emberi megbízhatóságot vette alapul. Ezért gyakran kellett szembezállnia a kormány részéről megnyilvánuló vádakkal, hogy nem a politikai elkötelezettség alapján választja meg munkatársait.

A minisztérium szervezete középítészeti- és vasúti osztályra tagozódott. Az elnöki titkár mellett öt titkár, hat fogalmazó, hét segédfogalmazó, öt számtiszt és egyéb hivatalnok látta el a feladatokat.

Csány első feladatai között szerepelt a kormány hivatalainak Debrecenből a felszabadított Pestre június 2-3-án történő visszaköltöztetése és a kormányzó lakásáról való gondoskodás. A kormányzállítás lebonyolítása miatt is folytatnia kellett a Szolnok-Debrecen vasútvonal építését.

A minisztériumi munka június 7-én kezdődött. A közmunka és közlekedési minisztérium tervei között szerepelt a Szolnok-Debrecen-Kolozsvár és a Szolnok-Arad közötti "vaspálya" építése. A vasútépítés munkálataihoz nagyrészt horvát hadifoglyokat alkalmaztak. Csány nem csak a "művelt Európá"-nak megmutatva, hanem emberséges magatartására is jellemzően, ügyelt arra, hogy a hadifoglyok rendes munkabért és ellátást kapjanak. Hadifoglyokat alkalmazott a Békés- és Hajdú megyékben végzett vízszabályozási- és a nagyváradi várerőd építési munkálatainál is. Csány szerint *"...azon kezek, melyek a magyar földön pusztítottak, legyenek már most a felvirágzás munkáiban elfoglalva!"*

A minisztérium feladatai közé tartozott az újjáépítés és városrendezés munkálatainak elvégzése. Csány fontos feladatának érezte elődje, Széchenyi István Lánchíd építési tervének befejezését. Az építkezés alatt a közlekedés zavartalan fenntartása érdekében Pest - Buda között hajóhíd létesítését szorgalmazta Irányi Dániel kormánybiztosnál. A munkákat Kovács Lajos vezette.

Csány László miniszterségének rövid ideje alatt igen lelkiismeretesen és a legnagyobb felelősségtudattal látta el a rábízott feladatokat, amelyek inkább a gyakorlati megoldásokon alapultak: utak-, hidak karbantartása, a vízforgalom szabályozása, a hadsereg mozgósításával együttjáró közlekedési, szállítási és közmunka szükségletek biztosítása.

A politikai vezetésben kevés szerepet vállalt, mert megalkuvást nem ismerő, becsületos, egyenes és őszinte jelleme távol tartotta őt a Kossuth körül zajló intrikus, egymásra mutogató, féltékenykedő pártharcoktól. Ezért Kossuth és Csány kapcsolatában érezhető gyengülés következett be.

1849. június vége felé a küzdőtéren a hanyatlás jelei mutatkoztak, így Csány Lászlót a sorsa a minisztériumi munkájától - amelyet egyébként a kormány feloszlásáig, 1849. augusztus 11-ig látott el - újra oda irányította, ahol a legégetőbb szükség volt bátor, helytálló, szervező képességére és küzdő szellemére.

Csány László szerepe a szabadságharc utolsó szakaszában

Csány László minisztersége idején is szoros kapcsolatot tartott Görgeyvel, viszonyukat továbbra is a barátság és az egymást tisztelő megbecsülés jellemezte. Kossuth és Görgey nézeteinek eltérését a szabadságharc kimenetele érdekében Csány mindenképpen igyekezett egymás felé irányítani. Megpróbálta a közvetítő szerepét betölteni, elosztatva Kossuthban a bizalmatlanságot és Görgeyben erősíteni, hogy Kossuth politikai és katonai célkitűzései helyesek. Május 30-án így írt Kossuthnak: *"Görgeynkkel találkozásom igen jól esett, már ő hű ember Lajosom, tartsad őt annak, ő eltántorodni nem fog"*. Csány lényegében Kossuthot támogatta a harc további folytatását illetően és helytelenítette barátjának tárgyalásait Paskievics orosz intervenció fővezérével és a Kossuth-Görgey párharcában inkább Görgeyt akarta megnyerni a kompromisszumot nem tűrő győzelemig folytatott harcra.

Az orosz beavatkozás kedvezőtlenül befolyásolta a hadi helyzetet. A kormány 1849. július 2-i ülésén a képviselők elfogadták a kormány Szegedre való költözésének indítványát. Csány bizalmasan közölte Klapkával, hogy ha Pestet másodszor is ki kell üríteni, ő másodszor is utolsó akar lenni a menekülők között.

A miniszterek július 8-án utaztak Kossuth után Ceglédre. Másodszor is a már betegeskedő Csányra maradt az állami vagyontárgyak és hivatali iratok megmentése.

Szegeden Csányt újra sok feladat várta: gondoskodnia kellett a város ellátásáról, a hadsereg, az állami javak szállításáról, az állami megrendelések teljesítéséről, a dunai-tiszai hajózás megszervezéséről.

Július 19-én Csány javaslatára a közgyűlés megtárgyalta a nemzetőrség rendezéséről és egy mozgó védseregnek öt-hat nap alatti felállításáról szóló indítványát.

A kormány a július 29-i minisztertanács határozata alapján Aradra tette át székhelyét.

A temesvári csata előtt Csány még hitt a győzelemben: *"Ha Dembinszky okos mozdulatokkal csatlakozand, úgy meg lehet verni Görgey fővezénylete mellett az osztrákok, s ez most fő dolog..."*.

Augusztus 9-én Kossuth azonban egy gyors intézkedéssel Bem altábornagyot nevezte ki a honvédsereg főparancsnokává.

A kormányzó intézkedése ellen egyedül Csány emelte fel a szavát és Aulich miniszter társával együtt Görgeyre szavazott. A miniszterek konferenciája azonban elvetette ajánlatukat. A temesvári csata vereséggel végződött és ez Görgey számára olyan helyzetet teremtett, hogy nyíltan is előállhatott a fegyverletétel gondolatával, és Kossuthot lemondásra szólította fel. Görgey Csányt a maga oldalára állítva, őt kérte meg, hogy közvetítsen Kossuth felé. Csány vállalva a küldetést, augusztus 11-én kereste fel Kossuthot, hogy meggyőzze a lemondás szükségességéről. Ezután Kossuth kinevezte Görgeyt Magyarország összes hadai főparancsnokává és felhatalmazta az oroszokkal történő béketárgyalásokra.

A szabadságharc sikerét csökkentette az a helyzet, hogy a forradalmi kormány létrejötte után Kossuth több korábbi intézkedését érvénytelenítették. Nem segítették a forradalom ügyét a személyi változtatások és a jobbágykérdéssel foglalkozó áprilisi törvényeknek a megnyirbálása sem. Az április elején megindított stratégiai ellentámadás is április vége felé gyengült, holott az előrenyomulást Bécs városáig kellett volna végigvinni, ezzel szemben még a sereg létszámát is csökkentették.

Csány a körülmények ellenére sem érezte hazáját elveszítve, abban reménykedett, hogy a fiatalok talán jobb sorsot élnek meg.

Egyetlen volt minisztertársai között, aki nem hagyta el helyét a katasztrófa bekövetkezésekor sem, és szembe mert nézni az elkerülhetetlen végzettel.

Minisztertársaitól augusztus 11-én búcsúzott: *"Én már öreg és beteg vagyok; pár hónappal elébb vagy utóbb mindegy, de hazám földén akarok meghalni"*. Menekülő barátai között szétszította személyes tárgyait, és hiába kérték, hogy tartson velük, elszántan vallotta: *"Hazámért éltem, hazámért akarok meghalni..."*

1849. augusztus 12-én Világosra a Bohus kastélyba érkezett Csány László Görgey társaságában, ahol másnap tisztársaik körében megtartották az utolsó tanácskozást. Néhány órán belül megtörtént a fegyverletétel.

Csány augusztus 16-án önként jelentkezett Sarkadon az oroszoknál, akik rögtön átadták az osztrákoknak. Görgey hiába kért Csány részére "különös elnézést és kegyelmet", mindkettőjüket augusztus 17-én Nagyváradra vitték. Görgey száműzetésbe vonult, Csány pedig a leghigorúbb őrizetnek volt alávetve az ítéletig.

Megroppant egészségi állapottal, de emelkedett lélekkel állt Pesten 1849. szeptember 28-án a császári és királyi hadi törvényszék elé. Csány megtörhetetlen akarattal vallotta, hogy önként és meggyőződésből cselekedett, és minden tettéért vállalja a felelősséget. Szilárd jelleméről, bátor magatartásáról még ellenségei is nagy tisztelettel emlékeztek. Sorsa elől nem tudott, de nem is akart kitérni.

A kötél általi halálos ítéletet október 9-én az Újépület udvarán olvasták fel előtte. Csány nem kért kegyelmet, becsülettel élt, elszánt lélekkel vállalta a halált is. Másnap október 10-én hajtották végre a halálos ítéletet: "...a hazámért szívesen" - ezek voltak utolsó szavai.

Csány László hazafias helytállásával, áldozatvállalásával a Széchenyi - Deák féle eszméknek volt hű zászlóvivője, a szabadságharc meghatározó egyénisége. Sorsának furcsa tragédiája, hogy ő, akit nem igazán tartottak politikusi alkatnak, élete utolsó szakaszában, lemondva miniszteri székéről, csak a politikának élt, a hadi törvényszék is politikai helytállása, felségárulása miatt ítélte halálra. Ő, akit nem igazán tartottak forradalminak, hiszen nem tartozott igazán a radikális oldalhoz, a "helyesnek tartott út" szolgálataival, gyakorlati megoldásokon buzgólkodó magatartásával támogatta a forradalom ügyét - mégis az 1849-es szabadságharcnak lett önkéntes vértanúja, akinek emlékét tisztelettel és kegyelettel kell megőriznünk az utókor számára.

Felhasznált irodalom

Barta István: Kossuth és Csány. Századok 3-4. 595. 1952.

Eissen Gyula: Csányi László pályája. Arad, 1917.

Ember Győző: Az 1848-49-i minisztérium levéltára. Bp. 1950.

Fábián Istvánné: Az 1848-1849-i Minisztériumi levéltár: Repertórium, Levéltári Ieltárak: 45. Magyar Országos Levéltár. Budapest, 1969.

Fábiánné Kiss Erzsébet: Az 1848-49-es Magyar Minisztériumok. Akadémiai kiadó, 1987.

Juhász Olga: Csány(i) László a forradalmi kormány közmunka és közlekedési minisztere
Közlekedéstudományi Szemle. 49/11. 429-432. 1999.

Közlöny: Hivatalos lap. 1848 október – 1849. szeptember

Magyar Országos Levéltár: H103. Az 1848-1849-i minisztériumi levéltár. Csány László
kormánybiztos

Molnár András et al.: Kossuth kormánybiztosa : Csány László (1790-1849). Zalai
Gyűjtemény: 30. Zalaegerszeg, 1990.

Orosz István: A Függetlenségi Nyilatkozat születéséről 150 év távlatából, Jogtudományi
Közlöny. 11. 489-492. 1999.

Mellékletek jegyzéke

1. Csány Szózata a magyar honleányokhoz 1848. november 10-én
2. Közlöny hivatalos lapban a nemzetgyűlés közleménye az 1849. április 14-i üléséről
3. Görgey Szózata a hadsereghez 1849. április 29-én Komáromból (Megjelent a Közlönyben)
4. Közlöny hivatalos lapban a nemzetgyűlés 1849. május 2-i közleménye a miniszteri kinevezésekről és Kossuth Lajos kormányzó levele Csány László, közmunka és közlekedési miniszterhez
5. Torda megye közgyűlésének Csány Lászlóhoz, miniszteri kinevezése alkalmából írt levele
6. A miniszteri tanács előterjesztése a kormányzóhoz és a magyar nemzet felhívása az orosz beavatkozás ellen 1849. Május 18-án a Közlönyben
7. Klapka tábornok Csány Lászlóhoz 1849. Május 22-én írt levele
8. Csány László a Közlönyben megjelent 1849. június 2-i rendelete
9. Csány László hivatalnokaihoz intézett miniszteri rendelete 1849. Június 6-án
10. Ybl Miklós építésznek Csány Lászlóhoz munka felajánlása céljából 1849. Június 6-án írt levele
11. Csány László Közlönyben megjelent 1849. június 17-i és 18-i körrendeletei
12. Kossuth kormányzó Csány László közmunka és közlekedésügyi miniszterhez 1849. június 27-én írt levele
13. Kossuth Lajos kormányzónak és minisztereinek a magyar néphez intézett 1849. június 27-i felhívása a Közlönyben
14. Közlöny hivatalos lapban 1849. aug. 5-én Aradon megjelent minisztériumi közlemény és hadi tudósítások

Szózat

magyarhon lelkes leányaihoz!

A hon iránti kötelesség egyaránt illet honfit és honleányt, — amazok fegyverre, ezek ápolásra hivatják.

A Lajthai magyar seregek hosszú táborozásból eredő fehérruha nemű szükségüek pótlása egyikévé vált legszorgosabb gondjainak s teendőimnek.

Nincs kihez fordulni biztosabban, mint az ápoló hölgyf kezek gyöngéd irányu de erélyes segélyéhez.

Felgyök azért minden Hölgyeket, kik lelkes honleányaink köszorujába szívesen sorozzák magukat: — adjanak a hadsereg szükségéire kész fehérruha ajándokot, annyit, mennyit saját kényelmöknek fölöslegét teszi, — de adjanak rögtön, bár kevesebbet; szíveskedjenek letenni azt illető megyei vagy városi hatóságuknál.

Sikert várok közbenvelésenre, átadván a nyilvánosság-nak azt, hogy e seregek, kikkel együtt táborozok, fáradaimai szép Hölgyeink ajándokára érdemesek.

Elsők, biztosan hiszem, a Pozsony s vidékebeli Hölgyeink leendnek, kik látva itt helyben, esős hideg éjjeleken át, a katonaságnak terhes de mégis szíves készségű szolgálatát, egy pérczig sem engedendik meg, hogy azon magyar katona, ki az alkotmány háromszinű rózsakorának katonája, az egészség tekintetéből legszükségesebb fehérruhában hiányt szenvedjen.

Költ Pozsonyban November 10-én 1848.

Csány László,
királyi bizos.

hivatalos lap.

A „Közszó” hűfőt kivéve, naponként jelenik meg. — Ára lapjainknak helyben 7 frt, és postán négyszeri szétküldéssel hetenként 7 frt 12 kr. pp., naponkénti szétküldéssel 8 frt pp. — Felvételnek mindennemű hirdetés, melyek hasábjaink soráért 5 p. kr. vétetik. — Előfizetheti minden állami postahivataloknál és a kiadó hivatalban Debreczenben; —

NEMZETI GYŰLÉS.

Előleges közlés a nemzetgyűlés április 14-iki üléséről.

1849-ik év apr. 14-ke örök emlékü marad Magyarország történetében. A nemzetgyűlési szokott tanácskozási területekben egybegyűltek, hogy negyzedik feladatuk egyik főkérdését megoldják; s hogy Magyarország és ennek ólón állott Habsburg-Lotharingiai uralkodóság sorsa felett rendelkezzenek. És hogy a hozandó határozatok annál nagyobb nyilvánossággal és ünnepélyességgel történjenek, az ülés a reformatusok nagy templomában tartatott meg, több ezrenyi nép jelenlétében.

Kossuth Lajos, a honvédelmi bizottság elnöke vités hadseregünk nyert csatáiról és győzelmes előhaladásáról tővön jelentést, kiemelő azon körülményt, miszerint itt az idő, hogy Magyarország három százados bilincseit lörzve, az európai status család körében méltó helyét elfoglalja, és jöjjön tisztába azon dynastiával, mely o' nagylékű és hűségében rendületlen nemzet szeretőt és hűségét, örökös hűségűcsével, kifogyhatlan áruházaival könnyelműleg örökre eljátszotta. — És hogy a nemzetgyűlés o' tekintetben határozzon, azt kívánja tőle a nemzet, mely szabadságharozunk terheit híven és hazafiai készséggel hordozza; azt igényli tőle a vités hadsereg, mely hazánk megmentéséért életét feláldozá; azt sürgetik a körülmények, miszerint a tartani ezült európai congressusban rólunk nélkülünk ne határozzanak; szóval erre hívja fel a képviselőháza a' hazá, a' világ és az isten, a' miért is a' kormányolnók ur következő határozatokra szólítá fel a' képviselőházat:

In dítványok:

Mondassék ki a' nemzet nevében határozatilag:

1. Magyarország a' volo örvényesen egyesült Erdéllyel, és hozzá tartozó minden országokkal, részekkel és tartományokkal egyetemben szabad önálló és független európai statusnak nyilvánítatik; s ezen egész status területi egysége feloszthatatlannak, s épsége sérthetetlennek kijelentetik.

2) A' Habsburg-Lotharingiai ház a' magyar nemzet elleni árulása, hűségese és fegyverfogása által, nem különben azon merény által, miszerint az ország területi épségének eldarabolását, Erdélynek és Horvátországnak Magyarországól elszakítását, és az ország önálló status eltelését eltiltását fegyveres

erőszakkal megkísérteni, s o' végelt idegen hatalom fegyveres erejét is a' nemzet legyilkolására használni nem iszonyodott: saját kőszóval szaggatván szót, egy a' pragmatica sanctiót, mint átadában azon kapcsolatot, mely két oldalú kötések alapján közzötte s Magyarország és tartományai között fenállott: ezen hűszegő Habsburg-Lotharingiai ház, Magyarország, a' volo egyesült Erdély, és hozzá tartozó minden országok és tartományok feletti uralkodásból ezennel a' nemzet nevében örökre kizáratik, kirekesztetik, és az ország területéről és minden polgárjogok élvezetéből számkivettetik.

A' mint hogy ezennel trónvesztettnek, kirekesztettnek, és számkivettettnek a' nemzet nevében nyilvánítatik.

3. Midőn a' magyar nemzet olidegenithetlen természetes jogánál fogva az európai status családba önálló s' független szabad statusként belép, egyesszeminde kinyilatkoztatja, hogy minden más statusok irányában, ha saját jogai nem sértetnek, békét és barátságot tartani, s különösen azon népekkel, melyek ez előtt volnunk egy fejedelem alati állottak, valamint a' szomszéd török birodalmi és olasz tartományokkal jó szomszedságot alapítani s' folytatni, és a' kölcsönös érdekek alapján barátságos kölésekkal szövetkezni elhatározott akarata.

4. Az ország jövendő kormány rendszerét minden részleteiben, a' nemzetgyűlés fogja megállapítani; addig pedig míg ez a' fenlebbi alapelvek nyomán megállapítottak, az országot egész egyetemes kiterjedésében, egy kormányzó elnök fogja a' maga mellé veendő miniszterekkel, egy saját magának, mint az általa nevezendő minisztereknek személyes felelősségük és számadási kötelezettségek mellett kormányozni.

5. Ezen határozatokban foglalt elveknél nyilatkozványba foglalása s' fogalmazása 3 tagból választmányra bízatik.

A' nemzet képviselői egyes akarattal és közmegegyezéssel magokérvá tővők Kossuth Lajos kormányolnók ur indítványait, s a' több ezerre mondó nép roppant lelkesedéssel visszhangozá a' nemzet képviselőinek szentelcsitő szózatát. Öröm könnyűk ragyogának a' nép ezrei szemében, és nincs kétség benne, hogy a' nemzet millióinak helyeslő menyőrgőse hírvá adja Európának s a' világnak, miszerint a' képviselőház mai nevezetes határozatában az emberek és nemzetek sorsát bölcsen intéző isten akarata nyilatkozott. A' nemzet millióinak o' menny-

dőrgő szózata, nemzeti felháradásunk bölcső ünöke, s a' száműzött hűszegő uralkodó háznak haltyudala leond.

Kossuth Lajos képviselő negyedik indítványára a' ház egy szívvél és tőlékkel kinyilatkozta, miszerint osztatlan bizodalma Kossuth Lajos eddigi kormányolnók ur rendületlen hazafiságában központosul, miért őt kormányzó elnöknek megválasztja és felelős miniszterium alakítására utasítja. A' hozott határozatokban foglalt elveknél nyilatkozványba foglalása pedig Kossuth L., Szacsavay Imre és Gorovo István képviselő urakra bízott.

Előleges közlés a' felsőház ápril 14. üléséről.

A' felsőház t. elnöke D. Perényi Zs. mellőzhetlen kötelezőségének tartá azon lónni, hogy a' képviselőház mai ülésében hozott egyszerű határozatok a' felsőháznak azonnal tudomására jussanak, mi végett a' képviselőház elnökötől az indítványokat s a' határozatokat megkapván, azokat, ámbár még hitelcsitve nincsenek, a' felsőház cőbé terjesztő. És a' felsőház, kövctve a' nemzet képviselőinek példáját, minden további vitatkozás nélkül ünnepélyos felállással s' egyhangu közmegegyezéssel magáévá tette a' határozatokat s' Magyarország függetlenségének megalapításához s a' hűszegő dynastiának örökös száműzetéséhez, hazafii rendületlen elhatározottsággal, segéd kezeket nyujtani sietett! — A' függetlenségi nyilatkozvány formulázásával megbízott választmányhoz a' felsőház Horváth Mihály csanádi püspököt és Hunkir Antal vespérmí (őspánt küldé ki, — s Kossuth Lajosnak kormányzó elnökő megválasztását köztetséssel fogadta.

h i v a t a l o s l a p.

A „Közöny“ hűfőt kivéve, naponként jelenik meg. — Ára lapjaink helyben 7 frt, és postán négyszori szétküldéssel hetenként 7 frt 12 kr. pp., naponkénti szétküldés 8 frt pp. — Felvételnek mindennemű hirdetés, melyek hasáb soráért 5 p. kr. vétetik. — Előfizethet minden álladalmi postahivataloknál és a kiadó hivatalban Debreczenben; —

Szózat a magyar hadsereghez.
Komárom, ápril. hó 29. 1849. Bajtársaim! Alig egy hónapja, hogy a Tisza megott állottunk kétes pillanatokai véle még kétebb jövőnkre.
Ki hitte volna akkor, hogy egy hónap múlva már túl le-
szünk a Dunán, 's szép hazánk nagyobb része fölmentve egy
csaközegő rüt dynastiának rabigája alól.
Legbátrabbjaink sem mertek volna annyit bizton remélni.
De a hazaszeretet szent ihletet áthatott benneteket, és az
ellenesség milliárdnyi armádiának tekintette — bátorságotok.
Ti győztetek, győztetek kétszer egymásután, és győz-
nök kell esztől is.
„Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!“
Eldöntő volt minden csata, melyet eddig vívtunk, még el-
döntőbb lesz, valamennyit esztől vívandunk.

„Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!“
Tincetek jutott a szerencse: óltok feloldozásával meg-
adni e' szép honnak ősi önállását, nemzetiségét, szabadságát,
örök fenlétét. — Ez legszóbb, legszentebb feladatotok.
„Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!“
Sokan vannak köztünk, kik már kivívottak bizik hazánk
obajtott jövődjét; de no ámlítok magatokat, mert ezen harc-
nem Magyarország és Austria közti harc egyedül, ez europai
harc lend: — a természetadta legszentebb népjog harca a'
bítor zsarnokság ellen. — 'S győzni fog a' nép, győznie kell
mindentől.
De ezen győzelemnek ti alig lehettek élvezői, ha bajnokai
lenni hívon skartok, és bajnokai csak akkor lehettek, ha marty-
jai lenni ezen legszóbb, legdicsebb győzelemnek elhatározott
szándéktok.

„Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!“
'S minthogy elő hitom, miszerint köztetek alig van, ki egy
gyáva életet jobban szerencse a' dicő halálnál, 's ni velem egy-
formán nem érezné, hogy oly nemzetet, melynek fiai hasonló
a' szolnoki, hatvani, bickei, isaszegi, váci, n. sarlói és komá-
romi hősekhez, rabbá tenni többé nem lehet: még a' legborzasz-
tobb ágyutűben is csak azon egy jelszavam marad huzzátok:
Előre, bajtársaim! mindig előrel!
„Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!“
G ö r g e i A r t h u r.

KÖZLÖNY,

hivatalos lap.

A „Közöny” hűfői kivére, naponként jelenik meg. — Ára lapjaink helyben 7 frt, és postán négyzari székhatárával hetente 7 frt 12 kr. p.p., naponként székhatárával 8 frt p.p. — Felvételnek mindennemű hirdetések, melyek hasznosokról 3 p. kr. vétetik. — Előfizetési mindenki által a postahivataloknál és a kiadó hivatalban Debreczenben.

HIVATALOS RÉSZ

Kossuth Lajos, a nemzet parancsából Magyarország 's minden hozzá tartozó országok, fejedelmek, arisztokraták, kormányzó elnöke, ezennel adom tudára minden törvényhatóságoknak, egyházi, világi 's katonai hivataloknak, tisztviselőknök 's lakosoknak, mikint én az álladalom ideiglenes ministeri kormányzata, 's kormányzati szervezete iránt a nemzetgyűlésnek kövölköző előterjesztési, 's illoktól tudósítást nyujtotam be:

A nemzetgyűlésnek. Kötelezőgennem tartom jelenteni, mikint a nemzetgyűlés által reám ruházott halóságnál fogva miniszterkövetkezőket neveztem ki:

Belsőügyminiszter: egyszersmind a ministeri tanács elnöke: Szemere Bertalan képviselő.

Külföldügyi miniszter: gr. Batthyány Kázmér baranyai főispán.

Pénzügyminiszter: Duschek Ferencz pénzügyministeri asszisztens.

Közlekedési miniszter: Csányi László.

Vallás- 's közoktatási miniszter: Horváth Mihály, val. csanádi püspök.

Igazságügyminiszter: Vukovics Sebő képviselő.

A hadügyminister iránt jelentésem legközelebb megteendő.

A keréskodalmi ministerium vezetést az illető minster kinevezéséig ideiglenesen gr. Batthyány Kázmér külügyminister vevendő.

A mi már a kormányzatnak organiszusi illeti, ennek a designált ministerium már ill levő legjei közegyetérésével történt megállapításnál két alapelv tartott szem előtt:

Egyik az: hogy midőn a nemzetgyűlés april 19-én hozott függetlenségi határozatában az ország jövődő kormányrendszerének minden részleteiben a nemzetgyűlés által történendő megállapításig azt rendelt, hogy az országot egész egyetemes kiterjedésben a maga mellé vevendő miniszterekkel, ugy saját magának, mint az általam nevezendő minisztereknek személyes felelősségek, 's számadási kötelezettségük mellett kormányozzan, csak ideiglenes kormányt alapított, az alkotmányozás hatalmát pedig, mint a függetlenségi nyilatkozati által a nemzetgyűlésre visszahozott népfelhang természetesen corrolariámat, 's egyszersmind a kormányzat egész működése felett a felelősségre 's számadásra vonás folytonos gyakorlásának jogát is magának tartotta fenn.

A miből természetesen következik, hogy a nemzetgyűlés hatóságára, működésére 's működési körére, idejére 's formájára nézve bármil is határozni, szóval a nemzetgyűlés iránt 's felett rendelkezni az ideiglenes kormányzati organiszatio köréhez nem tartozhatik, hanem mind ez a dolog természeténél fogva magának a nemzetgyűlésnek van fenntartva.

Kövötközleg az álladalom ideiglenes kormányának a nemzetgyűlés irányábeli viszonya a folytonos felelősségben, számadási kötelezettségben, 's törvényi 's határozati iránti engedelmességben határozódván; csak arra van szükség, hogy a kormányzó 's miniszterek közti kölcsönös viszony a szükséges egység, 's összhangzás végett fővonásaiban kijelöléssek. 'S erre nézve alapelv, második vezérly gyánadt az vételelt fel: hogy ezen viszonyt az akkint kell meghatározni, miszerint a nemzetgyűlés folytonos örökösén kívül a nemzet a maga szabadságának 's függetlenségének biztosítékát ebben is fellalálja.

Ezen elvből induly, az alkotmányos élet kelléke szerint, a miniszterekkel abban állapodtam meg:

1-or. Hogy a kormányzó bármily rendeletei, parancsai, határozatai, kinevezései csak ugy érvényesek, ha a miniszterek egyike által is aláírtnak; kövötközleg

2-or. Hogy a kormányzó csak a miniszterek által kormányozhat.

3-or. Hogy a kormányzatnak valamint felelőssége, ugy hatósága is a magasabb, mint világi 's katonai hivatalok kinevezésén kívül, különösképpen az álladalom kormányzati politikájának meghatározására, 's a rendezést 's szabályozást meghatározó rendeleteknek megállapítására szorítottik.

Mikre nézve tehát, a miniszterek sem önmagukban, sem egyenként, a kormányzó megegyezése nélkül nem határozhatnak. Míg el-
6206 | K.

4-or. Az egyetértéssel megállapított kormányzati politika, a rendezés 's szabályozó rendeletek végrehajtás körében, a közlegyűlés minden ágára nézve a miniszterek saját hatóságukkal 's saját felelősségükkel melletti intézkednek. A miniszterek választása, kövötközleg ha felelősség érzetében azt elkerülhetlenné válna, részben vagy egészben változtatás is, ezen ideiglenes kormány egész ideje alatt a nemzetgyűlés határozata értelmében természetesen a kormányzó hatóságához tartozván.

5-or. Olly rendelkezések, melyek az álladalom sorsának a jövődjének alakítására lényeges befolyással lehetnek, mint például: hadüzenet, béke 's szövetségkötés, teljes érvényességet csak a nemzetgyűlés helybenhagyásával nyerhetnek.

Ezek azon állapotok, miket a nemzetgyűlés helybenhagyása alá terjeszteni valamint kötelezőgennem, ugy ölelendők is tartottam. — Minden egyebek az alkalmazási részletekhez 's az eljárás formáihoz levő számadhatók.

Anayit mindazonáltal a kormányzat ügyek tárgya szerinti felosztására nézve megemlítem nem tartok felelősegenek, hogy azon ministerium, mely az 1848. 3. t. cz. által a király személye mellé volt rendelve, a volt dynastia öltözése a nemzet függetlenségi nyilatkozata által magában öltözésén, helyébe az álladalom külügyének igazgatója végett a külügyminister lép.

Ellenben más egyeb azon megszületelt ministerium köréhez számított ügyek, mint nevezetesen a katonai hivatalokrai kinevezések, az illető minster ellenjegyzési köréhez tartozandak.

A megkegyelmezési jognak gyakorlására nézve pedig czelszerűnek látszik egy kegyelmi szövegek felállítását, mely a legből álland, kiket a kormányzó nevez ki. Ezen kegyelmi szék

fogván az igazságügyminister elnöksége alatt, minden megkegyelmezési ügyekben — de csak bírói illet után — határozni a megkegyelmezési oklevél pedig az igazságügyminister ellenjegyzése melletti, a kormányzó által a nemzet nevében fog aláírni 's kiadni.

Ezen elvek alapján véletem ugy a kormányzó által a nemzetgyűlés előtt, mint a miniszterek által a kormányzó előtt leendő esküformát megállapítandónak, mely, a jelen körülmények szerint még volna tovább terjeszthető, mint a nemzet függetlenségi nyilatkozatának minden következményeiben fenntartására, 's a nemzetgyűlés törvényi 's határozati iránti engedelmességre. Kelt Debreczenben, május 1-jén 1849, az ország kormányzó elnöke Kossuth Lajos, m. k.

Melly előterjesztésem a nemzetgyűlés mai napon tartott vegyes ülésében a ministeri kinevezésekre nézve kellő tudomásul vevendő, főbbi részre nézve pedig helyesolván 's helybenhagyván, ezennel közhírré teszem, hogy a fennevezett miniszterek mai naptól kezdve kormányzati hivatalos működésüket megkezdették.

Kelt Debreczenben, május 2-án 1849.

Kossuth Lajos, országos kormányzó.

Az ország kormányzó elnöke a közmunka- 's közlekedési minster Csányi Lászlóhoz kövölköző levelet intézett:

Az ország királyhagontuli részének meleg ohajtásai közé tartozik Kolozsvárnak Debreczen felé Postell vasuti állali összeköttetése, mely a gyors, olcsó 's szakadatlan közlekedés jöveleményein kívül, az ország szívének ezen távol vidékekkel szellemi kapcsolására is kedvezőleg halva, az Unio által egybekötött országgyűlésnek a forgalomnak gyors érinkezésével is összeforrasztva.

Ezen ohajtás teljesítése hő vágyaim közé tartozván, saját kívánságommal találkosított minster ur, midőn eddigi országos biztosi minőségében engem ezen vasuti létesítés körül előmozdítók elrendelésére felhívott.

Most, midőn minster ur az álladalom közlekedési ügyeinek kormányzati átvétel, ezen előterjesztésemek valóditása — melyhez megegyezésemel örömmel adom — egyenesen hivatalos köréhez tartozandik, a kedves dolgok vélek minster urnak lenni, midőn ezennel felbírom, hogy országos biztosi búcsu szavában, edje tudtúl királyhagontuli használatnak, kiknek körében magának hasznát iránt anyai érdemeket szerzett, hogy az említett vasuti iránti ohajtásuk teljesítésére, az intézkedések minster ur által haladéktalanul meg fognak léteztet.

Kelt Debreczenben, május 2-án 1849.

Tisztelt Miniszter Ur!

A tisztelettel felfigyeltem most gazdagulói kerdő Magyar Hon-
önt, i tekintetben egyik példát adomak, a nagyobb szá-
mú terek közszolgálatok egyik világs folytatójá-
nak, s így a függetlenség egyik bajnokának címe-
re. -

Nem volt ellenkező meggyőződésben az Ország-
döntő kormányra Önökre; midőn önt a közéleti
ügyek kormányzatával bírtam meg. -

Ekkor már tudok; hogy ahogyan a férfiu, ki
az éjtel nappalához kötve jár adott, ki szabadítani a
Honot, az Országos ellenség járma alóll, s kinek az
igaz ügy diadaléért igen sokat közfölköztünk. -

Ki köztünk az igazság mentőjének, a büne-
ostorának mutatkozott. -

Ön pályája változott; de hírszerű barátság-
galma, s szakadatlan munkássága nem. -

Ön buszu szavát Földes megye képviselő
bizottságának, új pályája élő szavának nézi, s
abban tartalmosított nyilatkozatát barátságos kö-
szönettel szavaz; és szegedelmét kéri Földes megyétől
a nagyobb számban ön által léendő esetkövetke-

szóra
3

ORSZÁGOS KÖZLET
H. szekció

140

üdvözlésére. —

Megvagyunk győződve, hogy a czilba vitt vas-
út, az újba építendőket Namet egyik erős kapu-
szent grigy. Ládija, is a boríthatlan házafaj köt-
velének egyik szép családja. —

Ély meggyőződéstől vezérelve, ki nyilat-
kozunk a tárgybeli határozatunkat; mikéj Sora-
da megye a czilba üdvözlésére mindenhatalmá-
ban való felelőseket ön rendelkezési alá fel-
jant. —

Isten engedje! hogy a Teremtésünk
önt; mentől elbb újra az Erdélyi börtök közt
üdvözlésük. — —

Székelyország Képviselő Bizottságának Országos Majlis 15^{ik} ülésén
gyűléséből.

Nagy István
Kormányzó

Nagy Miklós
aljegyző

KÖZLÖNY,

hivatalos lap.

A 'Közöny' kétféle kérvényre, azonkint jelenik meg. — Ára lapjainak helyben 7 frt, és pórtás négyzseri szátkéldéssel hetenként 7 frt 12 kr. pp., napenkinti szátkéldéssel 8 frt pp. — Feltételek mindennemű hirdetés, melyek csak sorozótt 5 p. kr. vétetik. — Kézírtetheti minden álladalmi pesti hivataloknál és a kiadó hivatalban Dobreczenben. —

HIVATALOS RÉSZ. RENDELÉSEK.

A' minisiteri tanács előterjesztése a' kormányzóhoz.

As országot idegen hadsereg beavatkozásának veszélye fenyegeti. A' muszka katonaság egy csoportja szótja talán már it is lépte a' magyar föld határait.

Mi nem hiszünk, hogy Európának alkotmányos kormányai a' szarok hatalom a' példátlan vakmerőséget követni elszakít. Mi nem hiszünk, hogy ha a' kormányok azt elszakít is télen, Europe szabad népei a' nemzetek örök jogának a' hallos megértésére harczra ne keljenek. Mi nem hiszünk, hogy volna Európában szabad kormány és szabad nép, melynek mind jog-értsévi mind érdekeivel ellentétben nem állna elnyomás egy nemzetnek, mely egykor a' keresztényiségnek bástyája volt a' keleti bírányfűrészes ellen, 's jelenleg előharczosa a' szabadság a' sötétség és szorongás ellen, egy nemzetnek, mely idegen naggy és a' nemzetek népjogok sértése nélkül képez volt jogszert önállóságra és függetlenségre emelkedni Europe szabad nemzetek sorában.

Mi nem hiszünk soha, hogy a' népek elhagyjanak egy népet, 's hogy isten varni engedje a' szabadság és emberiség örök elveinek dicőszegését.

Mi megvárjuk az Europa, sőt az egész művelt világ által megállapított és bevallott nemzeti jogok sértetlenségének nevében, hogy Europa népei fogják teljesíteni kötelességeiket.

Azonközben a' magyar nemzet is fojta teljesíteni kötelességeit, hogy saját függetlenségét megvédvén, ereje legyen Europe minden népet visszanyerest szabadságának biztosításában is közreműködni.

Isten, az igazságos és mindenható, megállította addig fegyverzeteket, a' nemzet szabadság fogyverelt, az ország hadsereg legyőzöttségében. A' muszka had seregének beavatkozása Gallipoliban a' győzelmestől futamott ki hazánk földről. Folytatunk a' harcot bátran; seregünk megsebzett a' győzelmet; Europa népei ebrédeknek fogyverrel kesőkön; isten pedig kőértébe ejt bér a' szent ügyet, de földünk nem hagyja azt el soha.

Meggyőztető ugyan annak tudnia, hogy a' nemzet sorsa felett egy hatalmas hadsereg áll ott, melynek mind szemét, mind keletét, mind világségét tekintve, az igazságos dical kivételén egy pillanestig sem kételkedhetni, lévén minden nehézy rövid bel helyesán a' szent népe ocaim meg egyse anyyival fog az eszporhatal.

De kell, hogy hadainkon kívül az összes nemzet részt vegyen a' harcban. Veszélyben van hazánk, nemzetiségünk, vallásunk, szabadságunk, életünk; mind ezt megmeneteni hírdőtosszák kereszties háború ország egészén.

A' muszka fogyver beavatkozás által mindenkinek mindene veszélyesre van.

A' muszka szabadságunkat fogja elragadni, mert a' muszka csak rabot és szolgát ismer.

A' muszka hazánkat fogja gyarmattal elacsoyítani, mert a' muszka nem tér meg a' keleti öntől's tibe nem fogyver birodalmat.

A' muszka nemzetiségünket fogja köböl, a' magyarót, a' németét, az oláhót, a' románót, a' törököt egyírát, mert gyálóli mindazt, mi nem muszka, 's testvéreink a' legyőzönek ázott ártjába minden más nemzetiséget is, még kegyetlenebb szírvvel eltemetnek.

A' muszka vala'korant fogja elhatalni, mint Lengyelországban a' catholikusait sádyi, Lofinában Esthálandban a' proteotanusokat kibozza, az öbhegtr saji formát és patriarcáját erőtel, az izraelitákat pedig roncálatos szarvóssokkal anyyargatja.

Es vaie, mint sádyi borult, a' vadás és műveletlenség hozza uralkodás kösölök.

Nincs e' szentim sem jog, sem érdek, nincs vallás, nincs nemzetiség a' hadban, melyre a' muszka beavatkozás által védelom helyett elnyerés és végzettség ne várakoznak.

Tekint minden valás, minden nemzetiség, a' szabadság, a' függetlenség mind egyaránt fog, mindennek egyetlennie kell; az országos kereszties háborúban részt venni. Had-seregünköt egy milliók csatlakoznak. Egyesek elveznek, de a' nemzet megél 's megél, és megmenet erejével és példájával Europe megét.

E' kereszties háborúja a' szabadságnak felad-Magyarországra néve, véleményünk szerint, azonnal kimondandó, hogy, ha a' fölkelés örjje út, az országos háborúra a' nép készen találhaszik.

Szabadságunk terjtek kösölökben:

1) Hogy a' muszka beavatkozás ellen, Europa színe előtt, a' nemzet nevében, önnepélyes óvás történék.

2) Hogy a' nép felhívások által az általános fölkelésre buszítassanak.

3) Hogy folyó hónap 27-ától kezdve 3 héten keresztül minden önnepnyron és csütörtökön az egyházakban más tartasák és kösölöknek a' egyházi beszédek mondassanak, elhárítás végett azon irtoztos veszedelmek, mely az europai népek szabadságát, kösölökben a' magyar nemzet legdrágább kincsét fosyogtat.

4) Hogy minden polgárra néve a' L. A. júnias 6-dikára a' kösölök kösölökben monassanak ki.

5) Hogy a' 2-dik pontban meghatározott napokon, napjában kétszer, minden templomban, minden harangok meghusztassanak.

6) Hogy annak idejében a' pápóki kar és a' papság, papl öltözésben a' fölkelés népei előtt jelenjen meg, 's a' népet az emberi nem szabadságáért halált szenvedtet megváltó nevében hősi harczra buszítsa.

7) Hogy intézkedés történjék, miképen a' határszéleken a' beavatkozó muszka sereg előtt minden dielni szarok és szarok-egyetlen egész mértékűre elárítottassanak, az álladalmi tökéletes kárpótlást legdrán szarok, kiknek az állat kár okozatik.

Mind ezek végrehajtásával a' kösölök, és a' polgárra néve, illetőleg, a' belügyminisiter bizatnak meg.

E' hallatlan, szarok, jogellenes betűs illy rendkívüli módokra kényserít a' kormányt, azon kormányt, mely a' nemzet által megállapított népföléség elvét, a' nemzeti jogok szent-ségét és a' magyar név bocsolatát minden óron épöghen meg akarja őrtini.

'S a' minisiteri tanács ohajja önnék meggyőzést és nevért it is személni 's személni, minitán a' nemzet megsebzése annak sárkeres vesztése és elblylágása mellett virni, és kivirni a' szabadság diadálit.

Dobreczen, máj. 18. 1849.
Minisiterelnök Sxemere Bertalan. Külügyminisiter gr. Balthyány Kázmér. Vallás és közoktatási minisiter Horváth Mihály. Pénzügyminisiter Duszok Ferencz. Közkezdésminisiter Csány László. Igazságügyminisiter Vukovich Sebő.

A' minisiteri tanács főnirt előterjesztést az igazságos isten segédelmébe vetelt bizodalommal, sikerjének teljes reményében helyeslem, jóváhagyom 's megerősitem, annak végrehajtásával a' belügy, vallás és közoktatási minisiternek azon meggyőzöttségével kijelentésével bizatva meg, hogy a' nemzet a' rendelet felhívásának vallásos illoztással fog megföldeni, és isten országos felkelésnek 's vallási és polgári szabadságunknak döntetlen oztalpa, — mert istennek, vallásnak 's a' hazaszeretnek palza sáti egy lelkesült nemzet győzhetetlen.

Kelt Dobreczenben, május 18-án 1849.
Kossuth Lajos, Belügyminisiter kormányzó. Sxemere Bertalan.

II.
A' magyar nemzet önnepélyes óvása az orosz avatkozás ellen.

A' magyar nemzet országos életének vellejében megtámadatva, az igazságos isten segédelmével leholdította a' pártitást, melyet törvény és alkotmány ellen, maga a' hilszegő uralkodó há a' legirtóztosabb ármány, és erőszak által felblyogtatott.

Es az ország határszéleig visszakergette a' nemzet szabadságának 's önállóságának meggyilkolásra törő osztriai hadseregeket.

'S az egész nemzetnek egyhangú lelkesedéssel, 's kös-meggyőzöttségével, állásmegállókien nemzeti jogait, 's az öntor-társz szent kösölökgyűlést fogva kimondotta öbörre való szán-tetőséget a' Habsburg-lothringi háznak, mely magát a' legirtóztosabb bűnökkel, és hilszegősékekkel megferfőtette.

Soha nemzet igazságosabb harczot nem vívott.
Soha uralkodó há igazságosabban nem bűntetettelt.

Soha nemzet méltóbb várakozással nem reménylhet, hogy

köszmegállapodással alakított nemzeti kormányának a' bűke, 's nyugalom ólán azon sokok győgyítására lehetend fordítani gond-jait, mikkel a' trónvesztett szarok e' nemzet keblét elárzas-totta.

Es ime minden hadisemet nélkül orosz fegyveres tömegek mutatkoznak a' szomszéd Gallicia és Krakko területén, Magyar-országot az istentelen Habsburgiák fölhívására betöréssel fosy-gyogtat.

Minden készletek, minden tudósítások arra mutatnak, hogy a' szintolly szarok, mint saját bűnei miatt erőlen Habs-burg-lothringi há, az orosz hatalommal szövetségbe állal igyokzik a' sokat szenvedett magyar nemzet sárján emelni fel újra szarok hatalmának trónusát.

A' magyar nemzet el van határozva, o' megtámadásnak is ellentállani.

El van határozva inkább utolsó emberig elvérezni, minitsem hogy gyilkost urának fogadjá el halála.

De midőn o' komoly és rendületlen határozatában ájtatos reményvel hiesi igazságos fegyverneik győselmét, egysezemind az engeszteletlen elkeseredés érzésével kiált fel isten 's a' mi-velli világ népei előtt, és önnepélyes óvást tesszen az orosz ha-talomság igazságtalan avatkozásá ellen, mely egy hilszegő szar-sock kedvét minden emberit és nemzeti kösöljot szentésgtelen lábbal kázzal üpmori.

Tessz ezen óvást, a' kényserített örvédelem kétségbe vonhatlan kösölökben érzésben.

Tessz azon kős népjog nevében, mely az álladalmi kösölökös viszonyainak fölszentelt alapját képezi.

Tessz azon szarokékat, nyilatkozatokat, és óvákok anyomá, melyek a' nemzetek életét a' bitorás túhatalmankodásai ellen, minden más népek jogérszetének közös oztalma alá helyezik.

Tessz a' szabadság, az europai egyenlőség 's a' civilizatio nevében.

Tessz az emberiség, 's azon ártatlan vér nevében, mely illy háborúban kiontra, boszortért kiáltand fel az igazságos isten-temben.

A' magyar nemzet biztosan számi rá, hogy azon óvássra minden jogot tisztelő és szabadságot szerető nép, molog rokonszenve feleljen.

De bár az egész világ által elhagyatnak is, határozott öntudattal jelenik ki, isten és világ előtt, hogy a' szarok erőszaknak meghajolni nem fog, hanem örvédelemnek igazságos harczát utolsó csep vérig megvirandja.

Isten, 's a' művelt világ legyen bíró közöttünk és szarok megtámadóink között.

Kelt Dobreczenben május 18. 1849.
A' magyar nemzet nevében.
Kossuth Lajos, G. Balthyány Kázmér, kormányzó. külügyminisiter.

B. A magyar hadügyminisztériumtól

A közmunka- és közlekedési minisztériumhoz

Debreczen Máj hó 22^{ik} 1849.

Miután azon hadifoglyokkal, kik
szécsényi, kispataki, és allotmányvári szolgálattól
és a külső esküjöt letenni, vonakodnak,
a siszekelt minisztérium hivatalos körökben
sarkozik; van szerezni a cseppet is.
a siszekelt minisztériumot, mely Debreczen
ben jelenleg 115. Jeneintelt minőségű
hadifoglyok léteznek, kiknek közmunkára
mivelőbbi felállítására, miután helyben
tartásuk nagy alkalmatlansággal jár, igen
ohajtó lenne.

helyettes hadügyminiszter.

Klapka

Debreczen

HIVATALOS RÉSZ.

Rendelet.

A' köz épponti vasut igazgatóságához.

Nemcsak azon körülmény, hogy a' köz épponti vasut-társaság alapszabályilag rendezett igazgatása az ellenséges elfoglalás által megszűnt, 's rendszeresen most nem is alakítható, hanem ezen vasut országos fontossága 's a' hadjárat alatti tapasztalatok kényszerűség gyanánt követelik tőlem, hogy a' magyar köz épponti vasut igazgatását minden eddigi rendelkezések megszüntetésével közvetlenül ministeriumom kezelése alá vegyem.

Melly rendszabály kikerülhetlenségét az érdekeltek annyival inkább belátandják, ha visszaemlékeznek, miszerint még a' régi osztrák kormány is, és pedig békés időkben, a' vállalat ügyeinek főigazgatását saját hivatalnokára bízta; most pedig, midőn háború idejében illy hatalmas tényező az ország köz ügyeinek könnyen veszélyessé válhatik, ezt egyedül magának az álladalomnak kell rendelkezése alá vennie.

De midőn ezt teszem, ki kell egyszersmind jelentenem:

1-szor. Hogy a' köz épponti vasut kormányzásának ezen átvétele a' magántulajdon szentségét a' legtávolabbról sem érinti.

2-szor. Mindazon jogok, mellyek a' részvénytulajdonosokat megilletik 's az álladalom célait nem veszélyeztetik, ezentúl is érintetlen hagyatnak.

3-szor. Az álladalmat ezen cselekvéssel csak kezelőnek 's nem tulajdonosnak kívánom tekintetni; minek természetes következtései:

a) Hogy a' kezelésben a' tulajdonosok anyagi érdekeit szem elől téveszteni nem fogom.

b) Kezelésben a' nyilvánosságot 's kellő ellenőrködést nemcsak nem kerülendem, de keresni fogom 's felhívni.

c) A' kezelési ügyek rendezésében javítások, igazgatási 's forgalmi reformok megtételében az érdekelt tulajdonosok jogos befolyását nemcsak ki nem zárandom, sőt felhivandom.

Célom ebben az, hogy a' vállalat valamint a' magánérdek szempontjából az eddiginél kedvezőbb mérleget mutasson, ugy az álladalom közérdekeire nézve sem most, sem jövődben károossá ne válhassék.

Meghagyom önöknek, hogy ezen rendeletemet a' vasut-társaság minden hivatalnokainak rögtön kihirdessék. 'S a' technikai, gépészeti, forgalmi 's minden osztályoknak most hivataloskodó főnökeiket azonnali megjelenésre hozzám rendeljék.

Felszólítom egyszersmind önöket, hogy ezen rendeletemet magok részéről is minden érdekelt részvénytulajdonossal maga útján tudassák.

Kelt Pesten, jun. 2-kán 1849.

Közmunka- 's közlekedésügyi minister,
Csány László, m. k.

Rendelet

a Munka és Közlekedésügyi ministerium
minden osztálybeli hivatalnokainak.

Junius 7^{kén} reggeli 10. órakor minden a Közlekedési Ministeriumhoz tartozó hivatalnokok — kivéve a mérnöki osztályok tagjait — az osztályok rendezésére s egyéb a hivatal organisálására vonatkozó utasítások felvételére a Közlekedési (Ministerium) hivatalos szállásán (Sétány, Széchenyi ház) jelenjenek meg.

Kelt Pesten 1849 junius 6.

Munka és Közlekedésügyi Minister

János László

Vijack. Kölekedési miniszter úr!

Az országban köztudottan észleendő válságnál (jűri évek) állomás
... levén felállítandó, tisztelettel kívánom kérem ezen
megkezdni bátorodnom, miszerint ezen állomást
szám, ki arra magamat mind elméletileg mind
gyakorlatilag kikezdtem és ezen, bizony méltó
származás, egyébiránt bátorodok a gyermekeim fő
mérnök úrnak, ki keményen fölött miniszter úr,
nako bővebb felvilágosítás adhat, hisztartkoend;
mely tisztelettel maradván

Vijack. Miniszter úrnak
kelt Bécsen 1849. június 6. kén

aláírások köztől
Vijack. Miklós.
Ejre.

ERŐS LEVÉLTÁR
II. sz. sz. sz.

Körrrendelet.

A' magyar birodalom minden hatóságaihoz a' vízi szállítás akadályainak tárgyában.

Törvényeink parancsolják, hogy a' víz szabad lefolyását gátolni nem szabad — mégis legtöbb folyóinkon gátak léteznek, melyek a' partvidéket örökös áradás alatt tartják, a' partok rongálását végtelenül nagyítják, a' vízi közlekedést lehetlenné teszik, s' a' mellett, hogy a' folyók medrét teljesen megromtadják, egész erődiket pusztulásra visznek.

Fennálló kormányrendeletek tiltják, hogy a' hajózást akadályozni senkinek sem szabad, s' mégis malmoknál, réveknél, sídaknál a' tutaóktól, hajóktól, önkényes vámok s' bérek szedtetnek, s' ez által a' vízi közlekedés sok helyeken az országban felette nehezítették.

Törvény engedte meg egyes érdekelteknek a' vízszabályozásokat s' birtokaik megmentését saját erejükön, s' mégis sok helyeken az ily költséges munkák azok által, kik a' példát nem követék folyást fenyegettetik, a' kiöntések elleni gátok s' töltések nincsenek az emberek s' állatok rongálásától megóvva.

A' folyók partjaira épületek, faültetvények töltetnek, itt ott erdők léteznek, s' a' szabadon bedülő fák nemcsak veszélyessé teszik a' vízi közlekedést, de a' folyó medrét mind inkább megromtadják.

A' vontató utak egyesek föglalásaitól megóvva, ha elmosatnak, helyreállításuk biztosítva nincsen, valamint a' birtokos kárpótlása sem.

A' vízi szállítás fennálló akadályai miatt sok erdők teljesen haszonvetetlenül vésznek el, míg más vidékeken a' tűzanyag s' épületi hiányai miatt a' gazdaság erejétől megfosztva teng.

A' malmohelyek, révkötelek, hidak szabályozása annyira szükségessé vált, hogy azokra nézve rendező törvényeket tovább az ország nem nélkülözhet.

És midőn így ennek sürgős szükségét érzem, s' a' hajózás természetesen akadályainak elhárítására a' Dunán, Dráván s' Száván fennálló hajózást osztályok mellé már múlt évben a' köz-

munka s' közlekedési ministerium munkálkodását a' Tiszára is kiterjesztette, halaszthatatlannak tartom, hogy egyszer valahára a' folyókon a' köz s' magánhasználat korlátai, a' vízi rendőrség szabályai legalább fővonalakban országgyűlésileg meghatározassanak, s' ezáltal letétessenek a' vízi jog első alapjai.

Hogy e' részben az országgyűlésnek biztos adatokon alapuló javaslatot nyújthassak be, felhívok ezennel minden hatóságot, melyeknek kebelében szállításra használt vagy használható folyók léteznek; ugy szinte minden hajózási egyleteket, avagy egyes hajótulajdonosokat, szolgáltságoknak nekem követezőkről, mennyire lehet tapasztalataik után biztos adatokat:

1-ör. A' hajózható vagy tutajozásra alkalmas folyókon létező gátak általános lerontása, mennyiben érinti terhelőleg a' fennálló malom tulajdonosokat.

2-ör. Azoknak rögtönös levágatása mennyiben okozhatna a' fennálló malomrendszer mellett egyes vidékeken ideiglenes nehézségeket s' fenakadásokat.

3-ör. A' hajózásnak s' tutajozásnak minő akadályai léteznek most, különösen a' malmohelyek, hidak, révkötelek, önkényes vámok, parti épületek, faültetvények, erdők stb. által.

4-szer. Mind ezen akadályok elhárítására, vagy legalább enyhítésére léteztek e' hatóságok intézkedések s' minők?

Mindazon szabályok, melyek a' vízjog körében a' mívelt külföldön léteznek, nálunk módosulást igényelhetnek; nemcsak azon körülmény által, hogy a' folyók használata egészen más történeti alapokon fejlődött nálunk, mint ott, hol tengerek adák az első lendületet a' hajózásnak; hanem az által is, hogy létezhetnek saját szerűleg fejlődött helyi viszonyok, melyek az általalakításban némi figyelmet s' legalább ideiglenes kimételet követeznek.

Léteznek e' tárgyakban elszórvá megyék s' városok felterjesztései, a' szegedi hajótulajdonosok benyújtott sérelmei stb. melyek némi tájékoztatást nyújtanak.

Rendelkezni a' törvényhozásnak mi hamarabb kell.

Megnyitni a' közlekedésnek minden csatornáit, telteti az önálló s' függőtlen; de sokat szenvedett magyar birodalmat virágzóvá s' a' közjólét tanyájává.

Megvárom azért az ország minden hatóságaitól s' minden érdekeltektől, hogy késmi nem fognak helyi adataikat minél eőbb hozzám beküldeni s' ez által eszközölni, hogy teendő munkálatokban semmi érdek igazságos figyelembe vétele ne mellőzöltsék.

A' nyújtandó adatokat négy hét alatt bevárom.

Kelt Budapesten, június 17-kén 1849.

Közmunka s' közlekedésügyi minister,
Csányi László.

Körrrendelet

a' magyar birodalom minden hatóságaihoz az ingyen közmunkák tárgyában.

Naponként érkeznek a' panaszok az utak és hidak hanyatlásáról, melyekben egyszersmind azok meggátlása és kiigazításáról intézkedésre szólítanak fel a' hatóságok.

A' törvényhozás e' tekintetben elvileg már intézkedett, eltűrölvén az ingyen közmunkákkal. Annak pótlékáról azonban még nem határozott.

A' ministerium részletes törvény nélkül, főként a' közpénztár jelenlegi soknemű terhei mellett ezélszerűleg a' tárgyban nem intézkedhetik. A' hatóságoknak állván azonban leginkább érdekükben, hogy sok munka és áldozattal készült utat tönkre ne jussanak, és a' közlekedés végkép sen ne akasztassék, nekik áll tisztokban addig is, míg a' törvényhozás részletesebben rendelkezne, utajk fenntartását az egyenlő teherviseléssel meg-

egyező módon, p. ó. hidak fenntartásában havi pénztárák igénybe vétele által eszközölni, s' legalább annyiról gondoskodni, hogy utajk járható állapotban tartassanak, s' egy pár havi elhanyaglás, több évi munkát meg ne semmisítsen, s' a' helyreállítás költségeit felette magosra ne rugtassa.

A' jövő hó elejével beállandó országgyűlésre a' ministerium a' közmunkákat illetőleg is részletes törvényjavaslatot kell, hogy a' képviselőháznak bemutasson, még pedig ugy a' kül öli, mint saját tapasztalataink nyomán a' lehető legzélszerűbbet. Melly ezből ezennel felhívok minden hatóságot, a' ministeriumot minél előbb a' követezőkről értesíteni, s' kimerítőleg tudósítani u. m.

1-ör. A' közmunkákat illető eddig divalozott keblbi szabályokról.

2-ör. Azoknak kivételében elé gürdült akadályokról, mint szintén az eredményben mutatkozó hiányokról, erő és munka vesztéséről.

3-ör. A' tömeges utépitésnél, a' kir. haszonvételek gyakorlatában eddig divalozott szokásról.

4-er. Irják meg véleményüket a' felől, hogy: keblbi viszonyaikból kiindulva a' közmunkákra nézve mily rendszert tartásának legzélszerűbbnek, s' annak alkalmazását micsoda helyi körülmények segítendik elő, vagy gátlandják.

Megjegyezvén azt, hogy véleményadásukban, mindenütt a' munkatehernek minden honpolgárokra való igazságos és mérészerűelosztását tartásuk szemük előtt. Továbbá ne kössék magukat véleményük nyilvánításában sem a' régibb sem az újabb tárgyban fennálló intézkedésekhez. Annyival is inkább, mert négy több miveltebb országokban is, hol a' tul népesedés, felcsigázott ipar, épen az időt és munkát igen nagy becsre emelték az nygen közmunkák máig sem nélkülözhetők.

Megvárja a' ministerium a' hatóságok hazafi buzgóságától, hogy saját és a' hon közérdekében sielni fognak kimerítő adataik s' véleményeik beküldésével a' ministeriumot oly karba helyezni, hogy az, a' beküldött adatok, vélemények és a' külföld példái után mérlegelt s' elegendőleg okadaltott törvényjavaslatot terjeszthet minél előbb a' képviselőház elébe, s' képes l' end az az által hozott kimerítő és ezélszerű törvény nyomán a' közön-ségesen érzelt országos bajon hovanamarább segíthetni.

A' nyújtandó adatokat négy hét alatt bevárom.

Kelt Budapesten, június 18-án 1849.

Közmunka s' közlekedésügyi minister
Csányi László.

Az ország Kormányzója.

Csányi László, közmeinká és közlekedésiügyi miniszter usnak.

Ljónszainkat "elegendő számú szuronyos fegyverrel ellátni képtsek nem lévén, szükséges, hogy azoknak más módoni felfegyverzéséről gondoskodjunk.

Ezre névvel előszelünk, tartandó minden ujjon erol egy-egy lándzsával és egy paltával ellátni. a' lándzsa rohamra, a' paltta pedig kézi viaskodás ra lévén használható.

Ez érdemben Görgy hadügy miniszter usnak, is irtam ally értelemben, hogy magát miniszter usnal egyetértésbe téve, a' lándzsák viingetős készítésére és paltták vásárlására iránt a' kellő vigetted in kékkedéseket minél előbb megfenni sziveskedjenek.

Budapest, június 27^{ik} 1849

Az ország Kormányzója.

S. W. P. S. M. S.

KÖZLÖNY,

hivatalos lap.

Megjelenik naponta. Előfizetési díj folyó félférvé helyben 7 ft., vidékre 8 ft. p.p. — Előfizethető minden állodalmi postahivatalnál. A szabott díja hivatalos hirdetések és csatolmányok után a szokott beiktatási 's felvételi díjnak fizettetnek. A meg nem szabott díjak hátsóbráért 5 p. kr. vétetik. Mellyekért eddig díj nem fiztetett, ezután is díjmentesek maradnak. — Magán hirdetések nem vétetnek föl.

HIVATALOS RÉSZ.

Harcias viszonyok közt a kormány nem kötheti székét egyes helyekhez. Valamely helyet azért védeni, hogy ott a kormány biztos lehessen, annyi volna, mint a hadakozást nem főleg hadi érdekek nyomán folytatni. A kormány hely foglalt a haza egy vagy más pontján, mert a hadviselés következtében azon hely biztossá. Így a kormány székeltése nem akadály, nem terhe a hadjáratnak.

Állandó székeltése a nemzeti hatalmaknak csak a véggyőzelem kivívásának, csak a háberu befejezésének lehet eredménye. Előbb követelni a kormány székeltésének állandóságát, annyit tenni, mint követelni, hogy az eredmény azokat megelőzze.

Hadviselési szempontok tevék szükségessé nem régen, hogy a kormány székeltését Budapestről Szegedre tegye át.

Most ismét midőn vitéz seregeink a Tisza partjainál is vonék állomást, hasonló tekintetek kívánják a kormány helyének megváltoztatását.

Tudatjuk annál fogva minden hatóságokkal, hogy a kormány székeltését Szegedről Aradra tette át, tudatik azért, hogy mint hatóságok 's azoknak fejei, ugy egyesek is leveleiket, jelentéseiket 's folyamodásaikat egyenesen Aradra utasítsák.

A helyváltoztatás, nem változtat semmit a kormány munkásságán, 's minden vidékre egyaránt terjedő gondoskodásán.

Azon kormány, melly a népnek szülöttje, melly attól kölesönzi erejét, kitartását, feláldozó jellemét, jól érti, hogy az Magyarhon határai közt mindenhol egy hős nép megtörhetlen erejének erős alapján áll — tudja, hogy a közös szabadság és függetlenség neveiben kiadandó rendeletei — bárhol keljenek is — tisztelettel 's engedelmességgel lesznek fogadandók.

Egyetértés, kitérés 's erős akarat! 's fardalmaink sikere nem lesz kétséges.

Így kiérdemljük a szabadságot, mellyet fardalásunk munka nélkül meg nem ad az Eg soha.

Éljen a szabadság! Éljen a haza. Kelt Aradon, aug. 4-én. A ministerium.

HADI TUDÓSÍTÁSOK.

Temesvárott f. hó 1-én a magyar táborból erős agyuzás tételett a vár 's annak falai ellen. A várban nagy zavar lón. Sokan estek el az ellenség részéről, köztök Simonovics mérnök igazgató ezredes egy golyó által nyakán találva. — Glaeser osztrák altábornagy is tegnap temetettet el Temesvárott. A várbeli katonaság elégtelen, 's nyiltan zúgolódik.

Felső seregeink kiadatok és csatározások közt húzódtak a Tisza felé, és azon innen, 's valamint Görgei vezérnek erős hadai a felső Tisza vidékét fedezik, ugy az alsó Tiszán Dábianics és Vetter seregei biztosítják. Seregeink rendszeres összeköttetésben működnek, 's a tapasztalt vezérektől vezényelt harezdedt vitézektől csak örvendetést várhatni.

Görgei tábornok következő jelentést küldött be a hadügyministeriumhoz.

Nyiregyháza, jul. 30. 1849.

Vezényelem alatt álló seregeimnek f. h. 23-tól mai napig tett mozdulatairól e' következőkben értesitem. Hetedik hadtestemmel a görömbölyi dombokat, harmadik hadtestemmel pedig a Sajó vonalát Felső-Zsolcztól Sajó-Ládig elfoglalván, egy erőtellet szemlegetés által meggyőződem arról, miként az Harsány Szalontha vidékén álló orosz sereg számra nagyobb az enyémmel. Minél fogva eröm öszpontosítására a Sajó vonalát választám, és épen kiadtam volt az 1-ső és 7-ik hadtestnek ebheli parancsot, midőn az utóbbi július 24-én Harsány felől tulyomó erővel megtámadt, és Miskolcz felé visszanyomlott.

Ezen körülmény azonban tervem kivételében legkevésbé sem gátozott meg, 's még 24-én éjjel indítottam az első és 7-ik hadtestet a Sajó vonalán belül Onódtól kezdve

Sajó-Vámosig, és daczára annak, hogy az ellenség háromszor támadott meg, u. m. Sajó-Ládnál, Alsó- és Felső-Zsolcztól, ezen állomást 25-éig szakadallanul megtartám.

Azon csekély biztosság azonban, mellyet a Sajóvonalt nyujt, valamint az ellenséges hadak mozdulatai Kazáról Edelenynek János felé, 's Nyékről Nagy-Csécs felé, kénytetének seregeimet, daczára annak, hogy a Sajó vonalát oly győzelmesen megtarták július 25-diki éjjel a Hernádon át visszavonni.

A hadak jelen állomása hosszabb védelemre igen alkalmas lévén, az orosz hadtestek által július 27-én és 28-án több oldalról a legnagyobb elszánttsággal támadtaták meg.

Tüzérségem jelessegeitől köszönhetni, hogy az ellenség minden megtámadásai dicsően visszaverettek, és az orosz seregek mindkét napon veszteséggel előbbi állomásaikra, Zsolczára, Sajó-Ládra, 's Onódra visszavonulni kénytettek.

Azonban az ellenségnek Tiszán Füreduél történt átrontása a Tiszán, arra kénytetének, hogy eddigi állomását a Hernádon túl oda hagyva, minden további útközvet nélkül a Tiszán áttaljeljek.

Ben altábornagy legujabb győzedelme a muszku hadon Moldvában. Oknárol Moldvában 1849-ki július 25-ről a következő tudósítás érkezett az ország kormányzóhoz:

Első gondom vala az ellenséget Brassóig visszanyomni és az ojtói szorosot, melly Moldvába utat nyit, ujból elfoglalni.

Tegnapelőtt viradtakor a határszél álléptük, 's néhány száz lépésre előltünk ellenség felé, mellyet, bár kétszerte nagyobb volt seregemmel, elszánt támadásainkkal minden állásán legyőztünk.

A positionat, mellyek az ellenség egy más után vett, a mi ifju honvédek nagy me részességgel rohantak meg, 's a megfutamott ellenséget addig kergettük, míg a bádgyadság miatt Csirjeszten megállani kényszerítettünk.

Nagy volt, mi e napon történt.

Az ellenség hullak, sebesültak és foglyokban mintegy 500 embert vőzöttak, a mi veszteségünk áll néhány halottból 's 40 sebesültből. Fájjaljuk azonban egy derék tisz, Egyed főhadnagy halálát.

Elfoglaltunk két tüzör azelőket, sok oltséget és egy csorda ökröt.

Az álladalmi nyomdászerek távolléte miatt a Közlöny csak a jelen alakban jelenhet meg